Mina-Maria RUSU

PUTEREA SACRĂ A CUVÂNTULUI

În fiecare limbă există
o viziune particulară
asupra lumii.
(**Wilhelm von Humboldt**)

Integrat în *revoluția modului de gândire* – concepția modernă despre limbă şi limbaj –, Humboldt resemnifică ceea ce Kant numea *activismul gândirii*, care aducea în atenție *natura constructivă* a acesteia, generatoarea *subiectivității active în cunoaştere*. Lingvistul vorbeşte despre *forma interioară a limbii*, susținând că *activitatea intelectuală, petrecându-se în întregime spiritual, interior, întrucâtva fără urmă, devine exterioară şi perfectibilă în vorbire prin sunet*[1]. Astfel, *limba face posibilă comunicarea gândirii*.

Paradoxul universal al diversității lingvistice a popoarelor este explicat de Humboldt prin faptul că *forma sonoră constituie expresia pe care limba o făureşte gândului. Ea poate fi considerată şi ca o carcasă în care limba se instalează într-un anumit fel*. *Forma interioară a limbii* conduce spre definirea codului lingvistic particular al unui popor ca *organul formativ al gândului*. Efectul cuvântului ca *sunet lingvistic* este pentru cercetător produsul *proprietății organelor* şi se sprijină pe ceea ce i s-a transmis deja prin *sensul interior*.

Orice limbă are o individualitate determinată de modul percepției subiective a obiectelor. Din acest motiv, acelaşi obiect poartă nume diferite în fiecare limbă, cu precizarea că cele desprinse din acelaşi trunchi lingvistic au, la nivel fonetic, asemănări mai pronunțate sau mai vagi. Spre exemplu, latinescul *canto* are în română drept corespondent termenul *a cânta*, în franceză *chanter*, iar în italiană *cantare*. Este evidentă asemănarea acestor termeni la nivel fonetic, toate cuvintele citate desemnând acelaşi referent. Diferențele sunt date tocmai de percepția subiectivă a referentului şi de faptul că un cuvânt născut nu desemnează obiectul în sine, ci imaginea obiectului proiectată subiectiv în conştiința vorbitorului. De aceea, sonoritatea cuvântului este una dintre expresiile imaginii obiectului considerat în sine, aşa cum s-a născut în sufletul unui popor.

Se spune adesea că o limbă este mai muzicală, alta mai „dură”, mai „seacă”. Spre exemplu, nu o dată a fost remarcată „duritatea” germanei prin comparație cu muzicalitatea limbii italiene. Acest aspect ține de structura sufletească a fiecăruia dintre cele două popoare. Rigorii germane i se opune exuberanța meridionalilor din Peninsula Italică. Vom spune că orice cuvânt reflectă specificul național ca expresie a personalității colective manifestate în limba în care este rostit şi pentru care este încărcat de semnificații.

Se poate distinge, în acest fel, o viziune particulară asupra lumii, specifică fiecărui popor şi care derivă din viziunea individuală racordată la mediul cultural, afectiv şi lingvistic în care trăieşte vorbitorul. Astfel, viziunea despre lume poate

BDD-A20761 © 2006 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 02:00:12 UTC)

fi atât individuală, cât şi națională. În acest sens, titlul unei lucrări a lui Ovidiu Papadima atrage atenția în mod expres: **O viziune românească a lumii** (s.n.). Este limpede că lumea obiectuală şi fenomenologică este percepută diferit de fiecare nație şi exprimată în sisteme de semne lingvistice diferite, care compun limba națională. Într-un fel, fiecare limbă derivată evocă, implicit, limba originară, acea „limbă a păsărilor" sau „a îngerilor", limba sacră, încărcată de virtuți magice.

Omul trăieşte într-un univers natural şi în altul simbolic. Acestuia din urmă îi aparțin arta, religia, mitul şi limbajul, toate definind experiența umană. Percepția realității se face prin intercomunicarea lor. De fapt, fiecare posedă un sistem de semne lingvistice sau nonlingvistice, dar toate adânc semnificative şi coerente numai în interacțiune. Ceea ce le uneşte este semnul lingvistic încărcat simbolic. Din perspectiva lui Humboldt, transformarea cuvântului în obiect, în raport cu sufletul, presupune implicarea omului în actul numirii obiectelor înconjurătoare şi, prin urmare, re-crearea acestora după chipul şi asemănarea lui, de fapt – după structura lui sufletească. În acest fel, semnul lingvistic poate fi considerat mereu motivat, scăpat de sub influența arbitrarului, lucru care justifică de ce acelaşi obiect poartă nume diferite în diferite limbi.

Popoarele trăiesc dominate de conştiința supremației denotative, conotative şi estetice a limbii naționale. Unele chiar suferă de un orgoliu exagerat, care le determină să folosească exclusiv limba națională în relațiile cu alte popoare, apelând la translator pentru decodarea sensurilor. Pe de altă parte, am sesizat tendința unor popoare de a învăța cât mai multe limbi străine. Este şi cazul românilor! Pe glob se vorbesc foarte multe limbi, ca derivate ale limbii „sacre" originare, dar orice limbă reflectă viziunea proprie asupra lumii a poporului care o vorbeşte, fiind o expresie subiectivă a lumii obiective.

Diversitatea percepției în raport cu latura obiectivă a lumii produce reprezentări subiective care „dau formă unui obiect în gândire". Celebrul Turn Babel biblic şi „încâlcirea" limbilor exprimă haosul creat de imposibilitatea de a comunica, paradoxal, de vreme ce mediul exterior obiectual este acelaşi. Intervine, firesc, întrebarea despre diversitatea lingvistică în raport cu acelaşi plan referențial şi vine grabnic răspunsul din partea lui Humboldt: „Nu există nici măcar un singur tip de reprezentare care să poată fi considerat drept pura receptare a unui obiect dat".

Între percepție şi reprezentare se stabileşte o relație subiectivă, care particularizează limba în raport cu ființa națională, dându-i individualitate. Spre exemplu, toți suntem oameni şi avem aceeaşi matrice biologică, dar nici un individ nu este identic celuilalt, ci posedă particularități care îi construiesc „amprenta" inconfundabilă între semeni. Mai mult, acest fapt biologic se reflectă în plan ontologic la nivelul popoarelor. Fiecare nație îşi are „amprenta" ei, diferențiindu-se reciproc şi prin limba vorbită. Într-un fel, limba este spațiul în care particularitățile unei comunități umane construiesc imaginea subiectivă a lumii, probând, astfel, virtuțile creatoare ale cuvântului, puterea lui

BDD-A20761 © 2006 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 02:00:12 UTC)

sacră, demiurgică. Să nu uităm că însăşi Facerea Lumii este pusă sub semnul puterii magice a Cuvântului, izvorâtă din voința de a construi în exterior chipul gândurilor. Poate că aici se vede cel mai bine „dubla mişcare a tensiunii spirituale, care îşi găseşte calea spre exterior printre buze şi se reîntoarce la ureche sub forma a ceea ce a produs", cum susține Humboldt.

Astfel, între Dumnezeu, care a dat ființă reprezentărilor sale mentale ce au cosmicizat haosul primordial şi omul care a trebuit să le numească prin cuvânt, distanța se micşorează substanțial. Adam dă lucrurilor înconjurătoare identitate lingvistică după ce puterea demiurgică le-a zămislit ca realități obiective. Acest gest de numire a lucrurilor înseamnă, în concepția lui Humboldt, a da „chip sonor" referentului, aşa cum acesta se proiectează din sufletul omului înspre exterior, într-o limbă universală. Gestul adamic al numirii poate fi tocmai ceea ce Humboldt definea drept „pură receptare a unui obiect deja dat".

Fireşte, intervine întrebarea: de ce nu se vorbeşte o singură limbă pe tot globul, de vreme ce obiectele sunt aceleaşi pretutindeni. De ce forma cea mai înaltă de re-

Umbra unei păsări peste aroma unui cântec (Triptic)

BDD-A20761 © 2006 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 02:00:12 UTC)

lief se numeşte *munte* în română, *mountain* în engleză, *montagne* în franceză, adică în trei dintre limbile naturale existente? Humboldt oferă o soluție care valorifică „acțiunea internă a spiritului".

Diversitatea biologică a indivizilor umani este dublată de una de reprezentare. Astfel, reprezentarea se raportează la energia subiectivă şi numai după aceea devine obiect. Nici acum nu capătă însă un caracter finit, ci, dimpotrivă, se raportează la origine, fiind percepută sub o formă nouă. Să luăm în calcul capacitatea aceluiaşi cuvânt de a crea în conştiința receptorului imagini contextuale, reprezentări particulare şi unice, influențate atât de obiectele concrete ce le-au generat, cât şi de momentul subiectiv al percepției.

Termenul *casă* poate avea *n* reprezentări la *n* indivizi, care raportează cuvântul la o imagine subiectivă a acestuia. Astfel, pentru cel bogat, *casa* poate avea reprezentarea concretă în *palat, castel, cetate, vilă, cabană* etc., în vreme ce pentru un sărman, poate să însemne *bordei, garsonieră, cocioabă, sau doar un simplu acoperiş deasupra capului*. Aceste sensuri sunt ceea ce Humboldt numeşte percepția „sub o formă nouă". Acelaşi cuvânt contextualizat poate reprezenta ideea de *căsnicie* (casă de piatră), de țară sau familie (casa noastră).

Astfel, cuvântul este legat de simbol, oferind deschiderea concepției moderne despre limbă, dominată de ideea acțiunii inverse, a limbajului asupra gândirii. Autorul o numeşte „innere Sprachform". În acelaşi sens, se conturează ideea de convenție, dezvoltată de structurarea semiotică a lingvisticii. Astfel, limbajul apare nu numai ca purtător al unei semnificații spirituale, ci şi ca o reflectare în exterior a spiritului. „Reprezentarea este transpusă în obiectivitate", dar nu iese de sub incidența subiectivității.

E. Cassirer analizează teoriile lui Humboldt şi conchide că: „limba ascunde în sine o modalitate spirituală de cuprindere, care intră ca moment hotărâtor în întreaga noastră reprezentare a obiectivului"[3].

NOTE

[1] W. von Humboldt, *Einleitung zum Kawi-Werk*, în *Schriften zur Sprache*, hrsg. Von M. Böhler, Stuttgart, Reclam Jun. 1973, p. 45.

[2] Andrei Pleşu, *Limba păsărilor*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1994.

[3] Ernst Cassirer, *Philosophie der symbolischen Formen*, I, 1964.

BIBLIOGRAFIE

1. Boboc, Alexandru, *Limbaj şi ontologie*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1997.

2. Humboldt, von Wilhelm, *Einleitung zum Kawi-Werk*, în *Schriften zur Sprache*, hrsg. Von M. Böhler, Stuttgart, Reclam Jun. 1973.

3. Cassirer, Ernst, *Philosophie der symbolischen Formen*, I, 1964.

4. Pleşu, Andrei, *Limba păsărilor*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1994.

5. Papadima, Ovidiu, *O viziune românească a lumii*, Editura Saeculum, Bucureşti, 1995.

6. Vasiliu, Emanuel, *Elemente de filosofie a limbajului*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1995.

BDD-A20761 © 2006 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 02:00:12 UTC)